

статистичні дані підтверджують рівень зростання окремих кримінальних правопорушень проти прав інтелектуальної власності в умовах пандемії та поширення COVID-19. Така непередбачувана для світу ситуація тільки ускладнює розслідування вказаної групи кримінальних правопорушень та суттєво впливає на ефективність діяльності правоохоронних органів. Для посилення ефективності запобігання кримінальним правопорушенням державними правоохоронними органами проти прав інтелектуальної власності, навіть в умовах пандемії, перш за все, необхідно виокремити в структурі Особливої частини діючого Кримінального кодексу України окремого розділу, до якого будуть віднесені кримінальні правопорушення проти прав інтелектуальної власності, оскільки ґрунтовною є позиція, що вони є самостійною відокремленою групою злочинних посягань і підлягають кримінально-правовій охороні.

#### *Література*

1. Єдиний Звіт про кримінальні правопорушення по державі за січень-березень 2021 року. Офіс Генерального Прокурора. URL: [https://www.gp.gov.ua/ua/stat\\_n\\_st?dir\\_id=114368&libid=100820&c=edit&\\_c=fo](https://www.gp.gov.ua/ua/stat_n_st?dir_id=114368&libid=100820&c=edit&_c=fo).

2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25-26. Ст. 131.

3. Топчій В.В. Авторське і суміжні права: кримінально-правова охорона. *Прикарпатський юридичний вісник*. Вип. 1. Том 2. 2017. С. 248-251.

УДК 343.97: 343.77(043.2)

**Єрмакова У.М.**, аспірантка,  
ПВНЗ «Європейський університет», м. Київ, Україна

### **МІСЦЕ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ У СИСТЕМІ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ**

Система кримінально-правових норм екологічного характеру являє собою сукупність норм, що встановлюють, які саме конкретні екологічні посягання є кримінальними правопорушеннями, та еколого-правових інститутів, до яких відсилають бланкетні (за технікою побудови) диспозиції зазначених норм. Такі кримінально-правові норми розташовані в Особливій частині Кримінального кодексу (далі – КК) України за певною системою й у певній послідовності. Більшість кримінально-правових норм екологічного характеру, що охоплює статті із 236 по 254, упорядкована в розділі VIII Особливої частини КК України «Кримінальні правопорушення проти довкілля». Водночас КК України передбачає низку норм, що опосередковано спрямовані на захист природного середовища

від кримінальних протиправних посягань, зокрема від таких, які передбачені ст. ст. 113, 258, 264, 265; ч. 2 ст. 266; ст.ст. 267, 268; ч. 2 ст. 269, ч. 2 ст. 270, ст. ст. 271, 272, 273; 274–277; ч. 3 ст. 278; ст. 279; ч. 3 ст. 280; ст.ст. 281, 283, 291; ч. 3 ст. 292; ст. ст. 326, 327 КК України. Водночас, незважаючи на те, що кримінально-правові норми екологічного характеру розпорошені по різних розділах Особливої частини КК України, їх можна розглядати в певній системній єдності, виходячи зі спрямованості екологічних посягань та їхній здатності заподіювати шкоду об'єкту посягання [1, с. 104]. Усі ці кримінальні правопорушення об'єднані тим, що вони важливим засобом захисту гарантованого Конституцією права громадян на безпечне довкілля, а також суспільних відносин у сфері охорони й відтворення навколишнього природного середовища, раціонального використання природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності людини.

Один із дослідників окресленої проблематики Г.С. Поліщук, застосовуючи на чотирьохступеневу класифікацію об'єкта кримінального правопорушення (загальний, родовий, безпосередній та видовий (груповий) об'єкти кримінального правопорушення), запропонував таку класифікацію кримінально-правових норм у сфері охорони довкілля: норми, що встановлюють відповідальність за посягання на навколишнє середовище загалом; спеціальні норми, які охороняють окремі елементи чи об'єкти довкілля [2, с. 81].

Так, на думку вищезгаданого науковця, до першої групи належать ст.ст. 236–238 і 253 КК України, у яких закріплено загальний склад кримінальних правопорушень проти навколишнього середовища як порушення правил використання та охорони земель, вод, надр, атмосферного повітря, рослинного й тваринного світу, що заподіяло суттєву екологічну шкоду (або створило небезпеку заподіяння цієї шкоди – ст. 253 КК України), тобто деградацію, виснаження, знищення природних ресурсів, шкоду життю і здоров'ю людей та інші тяжкі наслідки.

Норми, що належать до другої групи, установлюють кримінальну відповідальність за посягання на окремі види об'єктів довкілля й побудовані за принципом і структурою загальних норм, виділяючи в них характеристику охоронюваного природного об'єкта, способи кримінального протиправного посягання та наслідки. Залежно від видового об'єкта кримінального правопорушення, тобто виду природного об'єкта, на який спрямоване кримінально протиправне посягання, друга група кримінальних правопорушень у запропонованій класифікації ділиться на сім підгруп:

– кримінальні правопорушення проти довкілля у сфері охорони земель (ст. ст. 239, 254 КК України);

- кримінальні правопорушення проти довкілля у сфері охорони надр (ст. 240 КК України);
- кримінальні правопорушення проти довкілля у сфері охорони вод (ст. ст. 242, 243 КК України);
- кримінальні правопорушення проти довкілля у сфері охорони атмосферного повітря (ст. 241 КК України);
- кримінальні правопорушення проти довкілля у сфері охорони тваринного світу (ст.ст. 248, 249, 250, 251 КК України);
- кримінальні правопорушення проти довкілля у сфері охорони рослинного світу (ст.ст. 245, 246, 247 КК України, а також ст. 249 КК України – у частині незаконного зайняття добувним промислом промислових водних рослин і водоростей, які використовуються для виготовлення продуктів харчування, добрив, медичних препаратів і підлягають спеціальному правовому захисту);
- кримінальні правопорушення проти довкілля у сфері охорони природних територій та об'єктів особливої охорони (ст.ст. 244, 252 КК України) [2, с. 83].

Підсумовуючи, зазначимо, що сьогодні КК України має вже 4 кримінально-правові норми, які передбачають відповідальність за кримінальні правопорушення у сфері охорони земель: забруднення або псування земель (ст. 239); незаконне заволодіння ґрунтовим покривом (поверхневим шаром) земель (ст. 239-1); незаконне заволодіння землями водного фонду в особливо великих розмірах (239-2); безгосподарське використання земель (ст. 254). Вказані кримінальні правопорушення відрізняються від інших екологічних правопорушень локальним природним об'єктом, на який спрямоване посягання.

#### *Література*

1. Турлова Ю.А. Система екологічних злочинів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2016. Випуск 36. Том 2. С. 103-109.
2. Поліщук Г.С. Кримінально-правова характеристика злочинів проти довкілля. *Право України*. 2003. № 3. С. 80-84.